בֵּית גַּלְיָא. (ד) לְשׁוֹן גּוֹבַה, גְּלֵי: בֵּית כַּרְיָא. לְשׁוֹן חֲפִירָה וְסִקְלוּת: וְעוֹבְדֵיהֶן בְּסַיָּיף. דִּבְנֵי נֹחַ נִצְטַוּוּ עַל עֲבוֹדָה זָרָה, בְּסַנְהֶדְרִין (דף נ״ז), וְאִמְרִינַן הָתָם ״כָּל מִיתָה הָמְמוּרָה לְבְנֵי נֹחַ אֵינָהּ אֶלָּא סַייָף״: וְלוֹקְמָהּ בְּזָרְעִים שֶׁזְّרָעָן מִתְחִלָּה לְכָךְ וְרַבָּנָן. דַּלְסוֹרִין וַתַּלְיוּ[ד] לְרַבָּנָן: שֶׁנִּדְלְדְּלוּ. עֲקָרוּ מַלְּעֵילָן, וְהִשְׁתַּמְּרוּ גּוֹי לָהֶם: בְּהֵמָה תּוֹכִיחַ. שֶׁאֵינָהּ מְחוּבָּר וְאֵינָהּ נֶעֱבָד, בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח (כ״ק דף מ״ו), מִכְּלָל דִּלְהֶדְיוֹט שָׁרֵי[ה], דְּאִי לְהֶדְיוֹט אָסוּר, לָמָּה לִי קָרָא לְגַבּוֹהַּ, הָא מִמּוּפְקָא יִשְׂרָאֵל: מִבְּהֵמָה בַּעֲלַת מוּם. דְּאֵינָהּ מַלֶּכֶת בְּהֶמְתָּם לָהּ: וּמֵהַר. דְּכִי פָּרְכַת מָה לְבְהֵמָה שֶׁכֵּן בַּעֲלַת חַיִּים כוּ׳, הָא כֵּיצַד. וְאִם תֹּאמַר, מִן הַמּוּפְקָא לְיִשְׂרָאֵל: מִבְّהֵמָה בַּעֲלַת מוּם. דְּאֵינָהּ מַלֶּכֶת בְּהֶמְתָּם לָהּ: וּמֵהַר. הָא כֵּיצַד. וְאִם תֹּאמַר, מָה הַר שֶׁאֵין בּוֹ תְּפִיסַת יַד אָדָם וּמוּתָּר, אַף הָנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן תְּפִיסַת יַד אָדָם וּמוּתָּרִין, מָה לְהַר שֶׁכֵּן מְחוּבָּר. בְּהֵמָה תּוֹכִיחַ. מָה לְבְהֵמָה שֶׁכֵּן בַּעֲלַת חַיִּים. הַר יוֹכִיחַ. וְחָזַר הַדִּין, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁאֵין בָּהֶן תְּפִיסַת יַדֵּי אָדָם וּמוּתָּר, אַף [ג]כֹּל שֶׁאֵין בָּהֶן תְּפִיסַת יַדֵּי אָדָם וּמוּתָּר. מָה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן, שֶׁכֵּן לֹא נִשְׁתַּנּוּ מִבְּרִיָּתָן, אֶלָּא אִתְּיָא מִבְּהֵמָה בַּעֲלַת מוּם וּמֵהַר, וְאִי[ו] נַמִּי מִבְּהֵמָה תַּמָּה וּמֵאִילָן יָבֵשׁ. וּמַאן דְּאָסַר, לְהָכִי כְּתִיב ״שֶׁקֶץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ״, דְּאַף עַל גַּב דְּאָתְיָא מִדִּינָא לְהֵיתֵּרָא לָא תֵּתְיָא. תִּסְתַּיֵּים דִּבְנֵי רַבִּי חִייָא דְּשָׁרוּ, דְּבְעֵי חִזְקִיָּה, וְקַף בֵּיצָה לְהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת לָהּ מַהוּ: קָא סָלְקָא דַעְתָּא לְהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת לָהּ וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ, וְקָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ הַאי זְקִיפָתָהּ אִי הֲוֵי מַעֲשֶׂה אִי לָא הֲוֵי מַעֲשֶׂה, אֲבָל לֹא זְקַף לָא מִיתַּסְרָא, שְׁמַע מִינָּהּ בְּנֵי רַבִּי חִייָא דְּשָׁרוּ. לָא, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ בְּנֵי רַבִּי חִייָא דְּאָסְרִי, (ז) דְּהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ אַף עַל גַּב דְּלֹא זְקָפָהּ אֲסוּרָה, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן שֶׁזְּקָפָהּ בֵּיצָה לְהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת לָהּ וְלֹא הִשְׁתַּחֲוָה לָהּ. וּלְמַאן, אִי [ז]לְמַאן דְּאָמַר עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲסוּרָה מִיָּד, [ח] אֲסוּרָה; אִי לְמַאן דְּאָמַר עַד שֶׁתִּיעָבֵד, הָא לָא פְּלִיחָה. לָא צְרִיכָא כְּגוֹן שֶׁזְּקָפָהּ בֵּיצָה לְהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת לָהּ וְלֹא הִשְׁתַּחֲוָה לָהּ, וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ, (ז) כִּי הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל[ט], [י]יִשְׂרָאֵל דְּשֶׁזְּקָפָהּ לְבֵינָה לְהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת לָהּ, וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ, אֲסוּרָה; וְקָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ, לְבֵינָה הוּא דְּמִינַּכְּרָא זְקִיפָתָהּ, אֲבָל בֵּיצָה לָא, אוֹ דִלְמָא [יא]לָא שְׁנָא. תִּיקוּ: בְּעֵי רַמִּי בַּר חָמָא, הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְהַר, אֲבָנָיו מֵהוּ לְמִזְבֵּחַ, אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר ״אֲבֹד תְּאַבְּדוּן״; אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר [ב] ״וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא״, [ג]לְכַנּוֹת לָהּ שֵׁם. יָכוֹל לְשַׁבֵּחַ ס״ד. אֶלָּא יָכוֹל לֹא לְשַׁבֵּחַ וְלֹא לְגַנֵּאי, תַּלְמוּד לוֹמַר [ד] ״שֶׁקֶץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי חֵרֶם הוּא״. הָא כֵּיצַד. [ה]הָיוּ קוֹרִין אוֹתָהּ בֵּית גַּלְיָא, קוֹרִין אוֹתָהּ בֵּית כַּרְיָא; פְּנֵי מֶלֶךְ, פְּנֵי כֶּלֶב; עַיִן כֹּל, עַיִן קוֹץ. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת, [ו]הַגּוֹיִם הָעוֹבְדִים אֶת הֶהָרִים וְאֶת הַגְּבָעוֹת, הֵן מוּתָּרִין [א]וְעוֹבְדֵיהֶן בְּסַיָּיף; וְאֶת הַזְּרָעִים וְאֶת הַיְרָקוֹת, הֵן אֲסוּרִין וְעוֹבְדֵיהֶן בְּסַיָּיף. אָמַר לֵיהּ, דְּאָמַר לָךְ מַנִּי, [ז]רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה הִיא דְּאָמַר אִילֶן שֶׁנִּטְּעוּ וְלִבְסוֹף עֲבָדוּ אָסוּר, וְלוֹקְמָהּ (ח) בְּאִילֶן שֶׁנִּטְּעוּ מִתְּחִלָּה לְכָךְ וְרַבָּנַן. לָא סָלְקָא דַעְתָּךְ, דְּקָתָנֵי דּוּמְיָא דְּהַר, מָה הַר שֶׁלֹּא נִטְּעוּ מִתְּחִלָּה לְכָךְ, אַף הָאי נַמִּי שֶׁלֹּא נִטְּעוּ מִתְּחִלָּה לְכָךְ. אִיתְּמַר, [ח]אַבְנֵי הַר שֶׁנִּדְלְדְּלוּ, בְּנֵי רַבִּי חִייָא וְרַבִּי יוֹחָנָן, חַד אָמַר אֲסוּרוֹת, וְחַד אָמַר [ב]מוּתָּרוֹת. מַאי טַעְמָא דְּמַאן דְּאָמַר מוּתָּרוֹת. כְּהַר, מָה הַר שֶׁאֵין בּוֹ תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם וּמוּתָּר, אַף הָנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם וּמוּתָּרִין. מָה לְהַר שֶׁכֵּן מְחוּבָּר. בְּהֵמָה תּוֹכִיחַ. מָה לְבְהֵמָה שֶׁכֵּן בַּעֲלַת חַיִּים. הַר יוֹכִיחַ. וְחָזַר הַדִּין, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁאֵין בָּהֶן תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם וּמוּתָּר, אַף [ג]כֹּל שֶׁאֵין בָּהֶן תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם וּמוּתָּר. מָה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן, שֶׁכֵּן לֹא נִשְׁתַּנּוּ מִבְּרִיָּתָן, אֶלָּא אִתְּיָא מִבְּהֵמָה בַּעֲלַת מוּם וּמֵהַר, וְאִי[ו] נַמִּי מִבְּהֵמָה תַּמָּה וּמֵאִילָן יָבֵשׁ. וּמַאן דְּאָסַר, לְהָכִי כְּתִיב ״שֶׁקֶץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ״, דְּאַף עַל גַּב דְּאָתְיָא מִדִּינָא לְהֵיתֵּרָא לָא תֵּתְיָא. תִּסְתַּיֵּים דִּבְנֵי רַבִּי חִייָא דְּשָׁרוּ, דְּבְעֵי חִזְקִיָּה, וְקַף בֵּיצָה לְהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת לָהּ מַהוּ: קָא סָלְקָא דַעְתָּא לְהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת לָהּ וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ, וְקָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ הַאי זְקִיפָתָהּ אִי הֲוֵי מַעֲשֶׂה אִי לָא הֲוֵי מַעֲשֶׂה, אֲבָל לֹא זְקַף לָא מִיתַּסְרָא, שְׁמַע מִינָּהּ בְּנֵי רַבִּי חִייָא דְּשָׁרוּ. לָא, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ בְּנֵי רַבִּי חִייָא דְּאָסְרִי, (ז) דְּהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ אַף עַל גַּב דְּלֹא זְקָפָהּ אֲסוּרָה, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן שֶׁזְּקָפָהּ בֵּיצָה לְהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת לָהּ וְלֹא הִשְׁתַּחֲוָה לָהּ. וּלְמַאן, אִי [ז]לְמַאן דְּאָמַר עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲסוּרָה מִיָּד, [ח] אֲסוּרָה; אִי לְמַאן דְּאָמַר עַד שֶׁתִּיעָבֵד, הָא לָא פְּלִיחָה. לָא צְרִיכָא כְּגוֹן שֶׁזְּקָפָהּ בֵּיצָה לְהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת לָהּ וְלֹא הִשְׁתַּחֲוָה לָהּ, וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ, (ז) כִּי הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל[ט], [י]יִשְׂרָאֵל דְּשֶׁזְּקָפָהּ לְבֵינָה לְהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת לָהּ, וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ, אֲסוּרָה; וְקָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ, לְבֵינָה הוּא דְּמִינַּכְּרָא זְקִיפָתָהּ, אֲבָל בֵּיצָה לָא, אוֹ דִלְמָא [יא]לָא שְׁנָא. תִּיקוּ: בְּעֵי רַמִּי בַּר חָמָא, הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְהַר, אֲבָנָיו מֵהוּ לְמִזְבֵּחַ,

מסורת הש״ס עם הוספות

(ד) תמורה דף כח:, (ה) [תוספתא פ״ז הי״ג], (ג) [תוספתא שם הי״ד], (ד) [געל מה: לקמן מח.], (ה) [לקמן נט.], (ו) [לקמן נח:]. (ז) לקמן נג.: (ח) תמורה כט., (ט) ע״ ר שב״ם ב״ב קכט סע״ב שכתב נפק״מ, (י) [כלומר כיצמות סה: ומגדה כז. מ.], (כ) תמורה כח. במשנה, (ל) מה רע״ב, (מ) מה: ד״ה והכא.

הגהות הב״ח

(פ) גמ׳ ולוקמה בזרעים שזרען מתחלה לכך ורבנן ר״ל: (ב) שם נמי ר׳ מיא דאסרי והשתחוה: (ג) שם וכי הא דאמר: (ד) רש״י ד״ה בית גליא לשון גובה הס״ל: (ה) ד״ה ומהר דכי וכו׳ שאין בהן תפיסת יד אדם וכו׳ וחזו טעמו להיתרא וכו׳ ואי משום בעלת מיום: (ו) ד״ה ומאילן וכו׳ דלמא אילן הוי ההוא שעתא כשנטעו גרעין וכו׳ מפיסה ואסר לא משכחת לה אלא מאילן שעלה מאליו דאפי׳ לרבי יוסי בר יהודה לא מיתסר[כ]: (ז) ד״ה הוי מעשה דבהכי מיכא: (ח) ד״ה נעולם וכו׳ כדבר תלוש דלמר בעלי[ל] מיים: (ט) ד״ה ומאן וכו׳ דאיהו לא בעי תפיסת ידי אדם וזה לשם: (י) ד״ה אסורה אפילו: ר״ב דבור זה מיזמר: (כ) ד״ה לגיבה וכו׳ וקמיבעיא ליה לחזקיה אי נימא דוקא לבינה: (ל) תוס׳ ד״ה אמר וכו׳ ולל״ל מי אובין ואדון לפנין וכו׳ מיבעי ליה קרא וכו׳ אלימא דרבי יוסי הגלילי: (מ) ד״ה בהמה וכו׳ בהמה של עצמו אינה נאסרת[מ]:

תורה אור השלם

א) אֲבֹד תְּאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אֵתֶם יֹרְשִׁם אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן: [דברים יב, ב]

ב) וְנִתַּצְתֶּם אֶת מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת מַצֵּבֹתָם וַאֲשֵׁרִים תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִלֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדֵּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא: [דברים יב, ג]

ג) וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי חֵרֶם הוּא: [דברים ז, כו]

ליקוטי רש״י

בית גליא וכו׳. לשון גובה [כמו גל]. בית כריא. בית הכסא לשון [כורה] שוחה (ירמיהו יח). (ל״מ) בית כליא [כמו כלוא] כליון [תמורה כח:]. איקן שנטעו. שלא לשם תשרה ולבסוף עבדו [ל״ל מה:]. שנדלדלו. עקרה [סוטה ט:]. להשתחוות לה. ולא השתמוה לה ופ״ה (ה)עובד כוכבים והשתמוה לה [מקרה] אע״פ שאינה שלו [לקמן נג:].

הגהות וציונים

(ל) אי נמי (ר״ח וכת״ו): (ב) בכת״ו נוסף האי נמי. וכ״מ בדש״י: (ג) החמד מדרכי הוכיח דעיקר הגירסא ״אר״י אמר רב״ כלקמן נג ע״ב (וכ״ה כאן בר״ח ובכת״י ספרד״), אבל בדש״י הוא כלפנינו: (ד) צ״ל אפילו (בארות המים, וכ״ה בכת״י): (ה) צ״ל מהצד (רש״ש): (ו) כת״ר ״הוא דאסרי דלא בנו תפיסת ידי אדם בדבר תלוש״: (ז) שיך לע״ב: (ח) הד״א: (ט) כאן נמי פרש״ו כמו (בארות המים): (י) ע״פ רש״י: (כ) ע״פ תוס׳: (ל) וכן הגיה מהרש״א ולאו בעלי חיים, וכ״ה ברש״י בת״י: (מ) וכן הגיה מהר״ם:

מסכת טהרות

פרק א׳ המשך משנה ה׳

כַּחֲצִי בֵיצָה אֹכֶל שֵׁנִי וְכַחֲצִי בֵיצָה אֹכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּלֵלָן זֶה בְּזֶה, שְׁלִישִׁי. כַּבֵּיצָה אֹכֶל רִאשׁוֹן וְכַבֵּיצָה אֹכֶל שֵׁנִי שֶׁבְּלֵלָן זֶה בְּזֶה, רִאשׁוֹן.

עין משפט נר מצוה

נב א מיי׳ פ״ט מהלכות מלכים הלכה ב: נג ב ג מיי׳ פ״מ מהלכות עבודת כוכבים הלכה ג סמג לאוין מס עוש״ע י״ד סימן קמה סעיף ג: נד ד מיי׳ שם הלכה ג סמג שם עוש״ע י״ד סימן קלט סעיף ג סמג״ה: נה ה מיי׳ שם סמג שם:

רבינו חננאל

שנאמר שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא. הא כיצד אם היו קורין אותה בית גליא קורין אותה בית כריא. עין כל. עין קוץ: **תני תנא קמיה דרב ששת** העכו״ם העובדין את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ועובדיהן בסייף. עובדי היריקות והזרעין הן אסורין ועובדיהן בסייף: מני ר׳ יוסי בר׳ יהודה היא. מדקתני זרעים ג) והרי זרעים דומיא דהר מה הר שלא נעשה מחחלה לכך אף זרעים שלא נעשו מתחלה לכך והן אסורין: **אתמר אבני הר שנדלדלו** ולא נתפרקו לגמרי אלא הן תלויות כמו אבר מדולדל ונעבדו אותן האבנים. ר׳ חייא ור׳ יוחנן חד אמר מותרין הן כהר. מה הר אין בו תפיסת ידי אדם. כלומר אין בו מעשה בן אדם ומותר. אף אבנים הללו כך. **ומקשינן** מה להר שכן מחובר כולו תאמר באבני ההר שנדלדלו שאינן מחוברות בהמה תוכיח שאינה מחוברת בקוקע ומותרת לחולין. **ודחינן** מה לבהמה אינה נאסרת אם נעבדה בהנאה שכן בעלת חיים. תאמר באבנים שנדלדלו שאינן בנות חיים. הר יוכיח מה להר כו׳. [מה להבד] השוה שבהן שכן לא נשתנו מבריאתן. תיתי מבהמה בעלת מום ומהר אי נמי מאילן יבש ומבהמה תמימה שהרי נשתנו. הבהמה נעשית בעלת מום והאילן יבש. ואע״פ שנשתנו ועבדום לא נאסרו. כך אבני הר שנדלדלו לא נאסרו. ומאן דאסר סבר אע״ג דמדינא שרו לא תשתרייה דכתיב ותעב תתעבנו כי חרם הוא. ג) ודייקי חזקיה בר׳ חייא זקף ביצה להשתחוות לה והשתחוה לה וקא איבעיא ליה האי זקיפתא אי הוה תפיסת ידי אדם אי לא ש״מ בני ר׳ חייא הוא דאסרי ומיבעיא ליה כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה וכדרב דאמר ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסרה. וקא מיבעיא ליה לבינה הוא דמינכרא זקיפתה אבל ביצה לא או דלמא לא שנא תיקו: **בעי רמי בר חמא** המשתחוה להר (מותר) אבנים הנחצבות בו מותרות לבנות מהן מזבח אי לא

חשק שלמה על ר״ח

ה) נלקח דל״ל מדקתני זרעים והרים אלמא זרעים דומיא דהר וכו׳. ו) נלקח דל״ל ודייקי דיהודה ומזקיה כמי ר׳ חייא הוא דאמרו ש״מ מי חייא הוא דאמרו והלכ דמי דלעולם מימא לך דמי ר׳ חייא הוא דאמרו דאמרי ליה וכו׳.